Місяць милування місяцем

"Вирушаючи в мандри, думав, що помру. А все ж таки не вмер! — Кінець ночівлям просто неба, але — глибока осінь"[9].

Сьогодні, коли готував вечерю, почув шурхіт під столом. Зазирнув туди і побачив: через широку шийку до порожньої пляшки з-під молока впало мишеня; шалено стрибало вгору, намагаючись вискочити через ту ж таки шийку, але марно — чи то вже сили в нього вичерпалися, чи надто далекою була рятівна свобода. "Приручу", — вирішив я. Накришив до скляного лона хліба, налив трохи води. Мишеня пожувало крихти і знову почало стрибати. Шалено. Щосили. А тоді втомилося, бідне. Сиділо в тій воді, мокре, жалюгідне, і вмивалося передніми лапками. Чи молилося?

Проклята природа гладенького скла, за яке нема як учепитися, крізь яке видно геть увесь світ — але вирватися неможливо. "Ось, бачу себе", — сказав я до себе і до мишеняти. Виніс пляшку на ґанок. Запалив світло. "Ось, гляди, що треба зробити зі мною", — сказав до Того, Хто сидів у небі, споглядаючи нас. Поклав пляшку горизонтально. Мишеня підповзло до виходу і завмерло в нерішучості, нюхаючи свіже вересневе повітря. "Давай-давай!" — підбадьорив я його. Воно вискочило, ткнулося в кут, розвернулося і прожогом чкурнуло в кущі, — мокре, змучене, вільне.

"Підніжжя гори в тумані! — І поле не може бачити сяйва повного місяця".

Це якесь безпредметне страждання: воно не потребує причин, воно виростає саме з себе, саме собою живиться, саме собою розмножується. Вся решта є наслідком цього безіменного страждання; і хоча я й міг би назвати кілька евентуальних причин його, все ж сумніваюся, бо страждання було присутнім ще до того, як з'явилась котрась із цих

причин; радше навпаки: "причини", тобто мої раціоналізації, з'явилися тому, що їм передувало і їх покликало до себе це страждання, від якого я став неймовірно тупим, заляканим, напівбожевільним невротиком, шизофреником і прочая, і прочая.

Втім, існувало щось на зразок короткочасного полегшення. Імітація сповіді, хвилини притомності, прозріння, сполохів, "місячних зайчиків", — коли хотілося одного: щоб це живе, сповнене конкретики бачення не зникало ніколи. Світ тоді такий об'ємний, барвистий і цікавий; світ тоді озивається до серця без перешкод, без оцієї проклятої багатокілометрової товщі; з'являються тіні у дерев і людей, виявляється, співають птахи і кожна з цих пташок має якесь гарне ім'я, досконало обходячись без будь-яких філософій цього імені, не відаючи ні про орфіків, ні про їхніх крейзанутих послідовників та їхні безпредметні страждання.

"І вигляд усієї осені вже став таким, як обрис місяця за густим дощем".

Найуживаніші слова теперішнього тривалого часу — "тоталітарний", "демократичний", "ринок", "національний", "незалежний", "менталітет", "Європа", "Україна", "постмодернізм", "плюралізм", "громадянське суспільство" та деякі інші, з яких новітній Флобер міг би при бажанні скласти ще один "Лексикон прописних істин". Слова заклинання, слова — розпізнавальні знаки, як оті зірочки на офіцерських погонах, слова, які внаслідок безперервного використання стали до того багатозначними, що в них розчинилася притаманна кожному символові магічність. Роз-чароване довкілля; деміфологізований, десакралізований світ, позбавлений ілюзій і таємничих, ба заборонених імен, від яких прискорено билося серце. Відтепер, почувши "Україна" або "Європа", ми не здригаємося, як раніше. Можливо, ми здригаємся, але зовсім по-іншому, знаючи, що таке "Європа" або "Україна" сьогодні. Не по суті, а сьогодні. Ми хочемо жити в світі без конотацій, у яких причаїлося безліч ідеологій та відданих їм ловців душ. Слова, які так буйно зеленіли змістами і значеннями, смислами і сенсами, тепер пожовкли і осипалися,

а незабаром впав гарний білий сніг; ми стоїмо на білому снігу, дивлячись на чорні порожні галузки "зимових дерев". Це таки зима. Зима в мовчанні, зима в тиші, зима в зосередженні. Зима — це осердя. Без слів.

"Перебуваю зиму вдома. Знов підійду до стовпа серед хати, спиною притулюсь".

Цілковита втрата душі. Таке враження, що залишилося тільки тіло; воно ходить, говорить, справляє одна за одною свої потреби, навіть пише тощо — але я не маю до нього жодного стосунку. Власне, немає отого "я". Аморфна маса, яка на перший погляд видається людиною. Але не треба нас дурити: м е н е н е м а. Мене не лишилося. Ворожий світ розчавив мене, а люди йому допомогли, а я допоміг людям і світові. Ми таки доконали мене. Проте, тіло залишилося. Як позбутися його, я не знаю, тому що мене нема. Тіло панує. Дивиться телевізор, ходить на каву, допалює рештки мого тютюну. Надлишок матерії. Надмір тіла. Надтіло. Те, що залишилося в голові цього тіла, важко назвати свідомістю. Тіло — і чому ви називаєте його моїм? — нічого не усвідомлює. Це тіло втратило свідомість. Мене страшить, а точніше обурює той факт, що це тіло продовжує вдавати з себе живе. Це мертве тіло. Чому воно не розпадається, попри відсутність об'єднавчого Логоса, чому воно рухається — напівгниле, роз'їдене, брудне, потворне, фальшиве? Господи, яке ненависне це тіло смерті.

Щó я сказав? Я сказав: "Господи, яке ненависне це тіло смерті". Але мене немає тут. Хто в такому разі сказав: "Господи, яке ненависне тіло смерті"? Ці слова промовило тіло. Але як тіло може ненавидіти тіло? Не вірте тілу, коли воно каже "я". "Мене" ніде немає, Господи. Хто сказав: "Господи"? Господи, хто сказав: "Господи"? Господи, хто сказав: "Господи, хто сказав: "Господи"?"? Господи, хто сказав: "Господи"? Господи, хто сказав: "Господи, хто сказав: "Господи"?"?

"Ще не оклигав як слід після хвороби, а вийшов-таки подивитися на останній місяць".

Моє життя набирається змістом у тутешньому й теперішньому Бозі, в Бозі живому, у Тому, Хто називає нас синами Своїми — після всього, що було скоєне тілом смерті, після безлічі скотств його. Він Той, Хто приходить першим після того, коли нас залишили всі на світі люди. Мовчати, доки Ти не відновиш у Собі мене, в губах моїх — вуста, і в очах моїх — очі, те Твоє, що так любовно було дане в дорогу, якої я вимагав у Тебе. Випростай мене, Отче, бо я пропадаю, і тільки сполохи далекої небесної батьківщини, відголоски, блискавично щезаючі барви, — тільки це не дає зробити останнього кроку, якого Ти також простив би. Де Ти, там нехай буде і душа моя, Милосердний; і ці чисті сніги, даровані Тобою, хай вилікують мене, хай заспокоять; тільки сніг порятує мене; тільки сніг є Спасителем і Лікарем, — тільки його посилає Бог сюди, щоб остудити пекучі рани, щоб його чистотою очистити бруд, щоб надати форму свідомості, як надав Він її кожній з окремих сніжинок. Христос — це сніг, який приходить серед ночі.

"Хмарки іноді дають можливість перевести дух. В час милування місяцем".

Ясні та виразні кольори грудневого, справді зимового ранку: білі сніги, червоні кетяги горобини під вікном, зелені вагони пасажирського поїзда, який зникає за жовтим будинком по вулиці Жовтневій, гіркуватий присмак перших сигарет, шум води у сусідів, ритмічне вібрування холодильників, голоси, запахи страв, невпинно в'янучі тіла жінок і чоловіків; життя, виявлене з такою грубуватою простотою, таке зриме, таке відчутне на дотик, голі каштанові віти, тридцятилітній чоловік, який пише бісерним почерком, усі вважають, що це я, я сам інколи утотожнюю себе з ним, і сповідь Авґустина, розгорнута посередині, і затруднений подих, і здогад, що отак, мабуть, бачила і відчувала Вірджинія Вулф, що саме це хотіла передати мені; вільний політ чорних птахів у блакитно-кремовому небі, яскраво-червона куртка дівчини, рожеві квіти на підвіконнях сусіднього будинку, називання всього на ім'я, останній Адам, величезний жовтий кіт на снігу, химерна графіка гілок, дитячі книжечки, бачення, яке відкрилося, наче друге дихання, голос мами і племінника, туга за єдністю, блякнуча на очах,

чіткий різучий світ, слова пісеньки і мелодія її, які невідчепно крутяться в свідомості: "червону троянду дарую тобі", я застав світ зненацька, відкрившись йому — і спіймав його; голос батька, який повернувся з прогулянки, приніс "Літературну Україну", що пахне свіжою друкарською фарбою, морозом і чистим повітрям знадвору; цокіт годинника, ворона, яка чистить пір'я на каштані, той самий пейзаж, той самісінький, від юності, зима повернулася, смішно й нерозумно було вважати, ніби вона зникає назавжди, ніби її можна пережити; зима вічна, голуб, який навскіс перетинає цей світловипромінюючий простір, цю живу мерехтливу дійсність, у якій сяють окремі сніжинки, кружляючи в кришталевому повітрі, дійсність, у якій тече дійсність моєї свідомості, один із мерехтливих струмків, теперішній дуже тривалий час, — але що́ це: спогад? передчуття?

"На всохлу гілку сів ночувати крук. Глибока осінь".

Вміло виконаний чайний ритуал також є прирощенням буття. Ритуал зосереджує і згуртовує. Але виконання його не є щоразу однаково досконалим або, знову ж таки, чинним. Часто покладаєшся на те, що механічне відтворення одного й того ж процесу дасть бажані результати, покличе до життя тотожність буттю, яка, власне, і є його прирощенням. А буття не зраджує свого норову; воно так само вільне у своєму виборі, як і ми. Через те колись приходила думка про ритуал одноразового користування. Проте, щоразу інший ритуал — це ілюзія, це множинність, яка ніколи не складає єдності, механічна сума доданків, яка ніколи не створить цілого. Логос ритуалу завжди один і той самий; однак виконання його щоразу мусить здійснюватися так, як здійснювалося воно вперше. Якраз непідробний настрій отієї первинності і є визначальним критерієм автентичності, — а не субстанційна "сутність". Не зміст, а час. Щоразу перший сніг. Над такими речами можна спекулювати досхочу, але як описати реальне здійснення першості, архаїчної новизни, древнього модерну? Один і той самий прийом, щоразу одне і те ж розпалювання в одній і тій самій грубі одних і тих самих дров задля одного й того самого тепла — однієї з основних енергій життєзабезпечення, точніше, задля прирощення

одного і того ж самого буття. Проте, ні буття, ні матерія не є ані одиничними, ані тотожними нашим уявленням про них. Вони залишаються тотожними (тобто вірними) лише своєму норову, непізнаваному для нас як єдність етосу. Закони буття свідомості не можуть бути сформульовані метафорично; вони потребують власної мови, яка б описувала феномени, наперед відмовившись від висновків про констеляції цих феноменів, тобто від їхнього іменування. Поняття тотожності — також свого роду метафора, а відтак — розщеплення цілісної даності феномена чайного чину, який треба мислити, обходячись без понять тотожності, цілості, даності і цінності; якщо його взагалі треба мислити та описувати, а не бути. Одначе, мислити і бути — одне і те ж саме, як стверджує древній парменідівський топос; чим, у такому разі, є "одне і те ж саме"? Відсутністю роздвоєності, присутністю єдності. Буття, яке є присутністю втіленого дієслова "бути", яке є невисловленим і таким, що не надається до висловлення таємничим процесом "є", "є", яке неможливо висловлювати, проте, можливо бути. Якщо мова — аналогія буття, тоді вона осмислює лише саму себе. Дзеркало (от тобі й метафора), яке живе відображеннями. Тіло смерті. Проклята природа гладенького скла, за яке нема як учепитися, крізь яке видно геть увесь світ, — але вирватися неможливо.

Отож: крізь яке — чи завдяки якому? Мова-дзеркало, перед яким стоїть загіпнотизована чудовим відображенням буття людина, стоїть спиною до буття, не в змозі відвернутися — і бути. Дзеркало, через яке Персей дивився на голову Медузи Горгони; всі, хто бачив її на живо, від жаху перетворювалися на каміння. Ностальгія за буттям, підсилена голосами сирен за спиною. Улісс, прив'язаний до щогли. Муки Леопольда Блума. Вуха матросів, заліплені воском. Сліпий Джойс і сліпий Борхес. Життя перед дзеркалом — напів-буття, через цю свою половинчастість наповнене безпредметним стражданням. Повернутися обличчям до буття — означає загинути, зникнути як нікомуненалежність, утратити самість і, мабуть, перетворитися на щось інше. Або ж — відновитися: Ти відновиш у Собі мене, в губах моїх — вуста. Буття — це вогонь; мова — віддзеркалення вогню, вторинне

джерело Світла. Ми б'ємося в гладеньке скло, але залишаємося бодай наполовину живими. Ринувшись у вогонь — гинемо. Філософія нетлі.

"Місяць! Квіти! — Від цих глупств наведе на розум зимова холоднеча".

Земля сповнила свою обітницю — все вродило; стоїть тепер, пречиста і пуста, вкрита вельоном холодного місячного сяйва, вічно — Мати і Діва — вічно.